

УДК 657.631.6
JEL: F51; H83
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-1-160-166>

ПРОТИДІЯ ШАХРАЙСТВУ В УМОВАХ ВІЙНИ

©2023 НЕЖИВА М. О., МИСЮК В. О.

УДК 657.631.6
JEL: F51; H83

Нежива М. О., Мисюк В. О. Протидія шахрайству в умовах війни

Через воєнної дії в Україні бізнес був вимушений вживати заходи з оптимізації бізнес-процесів. Така ситуація не тільки є загрозою для економіки країни та бізнесу, але створює додаткові можливості для корпоративного шахрайства. Метою статті є вивчення впливу економічних злочинів та шахрайства на розвиток підприємництва в Україні. Інформаційною базою дослідження є офіційна інформація та наукові публікації. Дослідження проводилось із використанням таких методів: монографічний; аналіз, синтез, індукція, дедукція; системний аналіз; класифікаційно-аналітичний; графічний. У статті визначено, що попередження шахрайства та інших економічних злочинів є складним завданням, яке ще більше ускладнюється сучасним нестабільним ландшафтом воєнно-економічних ризиків. Адже організації діють швидко, намагаючись адаптуватися під зміни з мінімальними втратами для бізнесу, тоді як шахраї намагаються використовувати потенційно зростаючі ризики. Запропоновано дії, які допоможуть заповнити прогалини в системі подолання економічного шахрайства, а саме: попереднє формування системи управління потенційними ризиками; наявність резервної технології з управлінням, знаннями та моніторингом; наявність оперативної можливості посилювати, сортувати та реагувати на ризики. На жаль, навіть ті, хто інвестував у технологію боротьби з шахрайством, висловили побоювання щодо її найкращого розгортання, посилюючись на значні витрати як найбільшу перешкоду на шляху до впровадження профілактичних технологій. У результаті дослідження було зроблено висновок, що глобальний економічний простір та його невпинні виклики регулярно створюють нові можливості для розвитку шахрайства. На жаль, бізнесу потрібно більше часу, щоб адаптуватися до ринкових змін, аніж шахраям, щоб вчасно використати зміни з метою власної наживи. Оскільки середній фінансовий вплив випадків шахрайства зростає в усьому світі, здатність ефективно реагувати на це стає все більш важливою.

Ключові слова: Україна, економічні злочини, шахрайство, криза, війна.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 16.

Нежива Марія Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансового аналізу та аудиту, Державний торговельно-економічний університет / Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: m.nezhyva@knute.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3008-5338>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/H-9408-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216845011>

Мисюк Вікторія Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансового аналізу та аудиту, Державний торговельно-економічний університет / Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: v.mysiuk@knute.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8931-7335>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1856569>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216845870>

UDC 657.631.6
JEL: F51; H83

Nezhyva M. O., Mysiuk V. O. Anti-Fraud During the War

In consequence of the hostilities in Ukraine, business was forced to take measures to optimize business processes. This situation is not only a threat to the country's economy and business, but also creates additional opportunities for corporate fraud. The aim of the article is to study the impact of economic crimes and fraud on the development of entrepreneurship in Ukraine. The information base of the research is official information and scientific publications. The research was conducted using the following methods: monographic; analysis, synthesis, induction, deduction; system analysis; classification and analytical; graphic. The article stipulates that the prevention of fraud and other economic crimes is a complex task that is further complicated by the modern unstable landscape of military-economic risks. After all, organizations act quickly, trying to adapt to changes with minimal losses for business, while fraudsters are trying to use potentially growing risks. Several actions are proposed to help fill in the lacunas in the system of overcoming economic fraud, namely: preliminary formation of a potential risk management system; availability of backup technology with management, knowledge, and monitoring; availability of operational ability to enhance, sort, and respond to risks. Unfortunately, even those who have invested in anti-fraud technology have expressed concerns about its best deployment, referring to significant costs as the biggest obstacle to the introduction of preventive technologies. As a result of the study, it was concluded that the global economic space and its relentless challenges regularly create new opportunities for fraud. Unfortunately, businesses need more time to adapt to market changes than fraudsters need to take advantage of the change in a timely manner. As the average financial impact of fraud increases worldwide, the ability to respond effectively is becoming increasingly important.

Keywords: Ukraine, economic crimes, fraud, crisis, war.

Fig.: 1. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 16.

Nezhyva Mariia O. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of Financial Analysis and Audit, State University of Trade and Economics / Kyiv National University of Trade and Economics (19 Kioto Str., Kyiv, 02156, Ukraine)

E-mail: m.nezhyva@knute.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3008-5338>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/H-9408-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216845011>

Розвиток світової економіки та кон'юнктура ринку призвели до зростання ролі фінансів у житті кожної людини. Запровадження безготівкових форм розрахунків, поширення мереж банків та інших фінансових установ, поява міжнародних фінансово-кредитних організацій, активне використання новітніх інформаційних технологій фінансових операцій призвели до зростання шахрайства у фінансовому секторі. Шахрайство здійснюється як внутрішніми учасниками бізнесу, так і зовнішніми суб'єктами та зачіпає інтереси учасників практично всіх сфер суспільних відносин. Шахрайство посягає на найбільш важливі економічні відносини – відносини з формування, розподілу та використання грошових коштів, завдає багатомільйонні збитки національній економіці та добробуту громадян, підриває розвиток підприємницької та інвестиційної діяльності. Боротьба з шахрайством та іншими економічними злочинами є надзвичайно складним завданням, тим більше за сучасного нестабільного ландшафту ризиків.

Питання фінансового шахрайства актуальні для будь-якої країни – як із розвинутою економікою, так і для тієї, що перебуває на етапі активного становлення. Найбільш небезпечними зловживаннями є шахрайство, яке реалізується шляхом: нецільового використання активів, що включає крадіжку; комерційного підкupu, корупції; підробки документів, умисного спотворення фінансової інформації про організацію, що вводить в оману користувача цієї інформації.

Цифрові платформи відкривають двері для шахрайства та ризиків економічної злочинності. Авторське дослідження показало, що чотири з десяти організацій, які зазнали шахрайських атак протягом останніх двох років, були підключені до цифрових платформ, на які вони покладаються. Крім того, поточна ситуація у світі, пандемія та воєнний стан в Україні створили додаткові ризики вразливості для бізнесу та економіки. Саме тому протидія злочинним проявам має відбуватися на всіх рівнях життєдіяльності суспільства.

Теоретичні та практичні проблеми економічних злочинів та шахрайства розкриваються в працях багатьох дослідників. Т. Скаун [1] вивчає ключові ознаки економічних злочинів, особливості економічної злочинності, механізми виявлення економічних злочинів. А. Пурайте (*A. Pūraitė*) [2] розглядає економічний вплив організованої злочинності на безпеку держави. М. Ларченко [3] досліджує економічну злочинність через соціальні, економічні, політичні

фактори; територію злочину, фізичні характеристики об'єкта, тимчасові фактори; особисті, безпосередньо пов'язані із особою винного та потерпілого.

Т. Кізіма та Ю. Хамига [4] розглядають фінансове шахрайство через інтенсивний розвиток світових економічних процесів, поширення тенденцій глобалізації, зростання сектора банківських та інших фінансово-кредитних послуг, що спричинило підвищення ролі фінансів у сучасному житті. Крім того, активне використання новітніх інформаційних технологій, безготівкової форми розрахунків призвело до зростання різноманітних видів шахрайства у фінансовому секторі. Л. Гончар, А. Малахова та О. Невкіпіла [5] стверджують, що шахрайство проникає в усі сфери життя суспільства та стає загрозою для існування та розвитку людства. О. Шульга [6] у своєму дослідженні робить акцент на конфіденційності інформації та шахрайство у сфері інтернет-технологій. Л. Джуліан, Р. Джохарі, Дж. Саїд та С. Вондабіо (*L. Julian, R. J. Johari, J. Said, S. L.Wondabio*) [7] запропонували шкалу для вимірювання виконання суджень внутрішніх аудиторів щодо ризику шахрайства, яка була розроблена на основі теорії трикутника шахрайства. Дещо раніше ми досліджували структуру ASP для виявлення та подолання шахрайства [8].

К. Назарова зі співавторами [9] розглядає форензік як імператив економічної безпеки та розвитку компанії в умовах глобальних трансформацій, а Ю. Ліодорова, І. Воронова та Р. Шнейдер [10] досліджують його для визначення шахрайських схем. Форензік використовують для виявлення крадіжок активів, пов'язаних зі злочинами, тобто приховуванням активів. Основним методом розкриття таких злочинів є нормативний підхід, який включає математичний перерахунок на основі методу подвійного обліку. К. Говорова [11] визначає місце форензіку в боротьбі з шахрайством при наданні послуг у банківській сфері через Інтернет.

Отже, реалії сьогодення підтверджують важливість всебічного дослідження економічних злочинів та шахрайства в Україні.

Метою статті є обґрунтування тенденцій розвитку економічної злочинності (шахрайства) в період війни та виявлення напрямків реагування всіх учасників ринку – державних діячів і чиновників, власників і менеджменту організацій – на злочини з метою забезпечення економічної стабільності бізнесу.

Інформаційною базою дослідження є офіційна інформація та наукові публікації. Дослідження проводились із використанням таких *методів*: монографічний – для узагальнення теоретико-методологічних основ економічних злочинів та шахрайства; аналіз, синтез, індукція, дедукція – постановка проблеми, деталізація й уточнення предмета дослідження; системний аналіз – для з'ясування сутності понять «економічний злочин», «шахрайство», «аудит»; графічний – для наочного та схематичного відображення теоретичних і практичних результатів.

Через війсьну дію в Україні 85% бізнесу було вимушено вживати заходів із оптимізації бізнес-процесів. Серед цих 1% підприємств припинили свою діяльність та не зможуть її відновити в найближчий час, а 35% призупинили діяльність в очікуванні поліпшення економічної ситуації. Про це свідчать результати дослідження, проведеного компанією Gradus Research на замовлення Київської школи економіки [12]. Така ситуація не тільки є загрозою для економіки країни та бізнесу, але й створює додаткові можливості для корпоративного шахрайства в умовах, коли забезпечення надійності системи внутрішнього контролю не є пріоритетною статтею витрат. Проте такі дії в умовах, коли бізнес і так потерпає від кризи, є нищівними для нього.

Глобальне дослідження економічної злочинності та шахрайства PricewaterhouseCoopers (PwC) за 2022 р. [13] показало стабільну тенденцію: частка організацій, які зазнають шахрайства, залишається відносно стабільною з 2018 р. Однак опитування 1 296 керівників у 53 країнах і регіонах виявило зростання загрози з боку зовнішніх зловмисників, що викликано війсьними подіями в Україні. Майже 70% організацій, які зазнали шахрайства, повідомили, що найбільш руйнівний інцидент стався через зовнішню атаку. Хакери та групові злочинні організації є одними з найпоширеніших зовнішніх злочинців. Їхня активність суттєво зросла за останні два роки: 31% випадків зовнішніх злочинів були результатом дій хакерів, а 28% – організованої злочинності. Стрімке зростання злочинності яскраво можна підтвердити діями організації Anonimus, яка власним прикладом продемонструвала можливості сучасних технологій у реалізації особистих цілей зловмисників.

Серед злочинів, які відбуваються на фінансовому ринку України останніми роками за ст. 199, 219, 222, 223, 234, 364, 368 Кримінального кодексу України [15], варто виділити ті, що за обов'язковими ознаками об'єктивної сторони прямо чи опосередковано перебувають у причинному зв'язку з настанням негативних наслідків у вигляді незаконного заволодіння фінансовими активами. Їх необхідно об'єднати в групу злочинів, пов'язаних із вчиненням шахрайства з фінансовими ресурсами, емісією та обігом цінних паперів, злочинною діяльністю інвестиційних фондів, довірчих товариств і торговців цінними паперами.

Сучасний рівень шахрайства у фінансовій сфері за масштабами його поширення та розміром завданих збитків, рівнем організованості та ступенем конспіративності, об'єктами посягань і способами захисту від переслідування якісно відрізняється від традиційних способів заволодіння майном осіб, раніше відомих правоохоронним органам. Це, по суті, нова форма кримінального бізнесу – комерційне шахрайство.

Ознаками, які відрізняють шахрайство з фінансовими ресурсами від інших видів кримінальних правопорушень, є такі:

- 1) цей злочин вчинено у кредитно-фінансовій сфері, що завдає певних збитків у значних розмірах;
- 2) способи вчинення шахрайства з фінансовими ресурсами різноманітні та поділяються на прості (звичайне спотворення наданої інформації та розтрата коштів на цілі, не передбачені кредитним договором) і складні (характеризуються тривалою стадією підготовки, створення підставних компаній, розробкою складних схем переказу грошей);
- 3) шахрайство з фінансовими ресурсами характеризується використанням як засобу злочинну сучасної оргтехніки, а також значної кількості різноманітних документів (бухгалтерських, банківських, господарських тощо).

Сучасний етап розвитку економіки країни та бізнесу характеризується низкою особливостей щодо здійснення шахрайства.

По-перше, заходи щодо запобігання шахрайству все ж таки працюють. Аналіз даних про здійснення економічного шахрайства з 2018 р. свідчить, що частка організацій, які постраждали від економічної злочинності, стабільна і потрохи зменшується з року в рік (2018 р. – 49%, 2020 р. – 47%, 2022 р. – 46%), що відображено в *табл. 1*. Технологічний розвиток не тільки розширив можливості здійснення шахрайства, але дав поштовх розвитку інструментів його попередження та виявлення.

Враховуючи поточну ситуацію з військовою економікою в Україні, вітчизняний бізнес можна віднести до підприємств першої групи з виручкою до 100 млн дол. США (див. *табл. 1*). Для цього типу підприємств найбільш поширеними видами злочинності є кіберзлочинність, шахрайство в роботі з клієнтами (що широко спостерігається вже зараз) та привласнення активів, що завжди було та буде популярним серед шахраїв.

Представники бізнесу, який було включено до переліку підприємств опитування [13], відмічають, що COVID-криза суттєво вплинула на розвиток шахрайства завдяки диджиталізації бізнес-операцій. Кіберзлочинність зросла на 38%. Така ж тенденція очікується від впливу війни на бізнес – вітчизняний бізнес буде потерпати від різного роду «легкодоступного» шахрайства.

Поширеність економічного шахрайства у світі за 2021 р., %

Вид злочину	Розмір підприємства за обсягом глобальної виручки, млрд дол. США			
	< 0,1	0,1–1 000	1 000–10 000	> 10 000
Кіберзлочинність	32	41	42	35
Шахрайство з клієнтами	27	32	34	32
Привласнення активів	23	23	24	31

Джерело: складено на основі [13].

По-друге, змінюється фокус щодо суб'єкта здійснення злочинності. Згідно з дослідженням [13] у 2022 р. відбулося зростання саме зовнішнього шахрайства (суб'єктом здійснення якого є людина ззовні підприємства) – цей показник у 2022 р. становив 43% (у 2020 р. – 41%). Безпосередньо в Європі очікується зростання цього показника до 56%. Ризик внутрішнього шахрайства у 2022 р. знизився на 7 в. п. порівняно з 2020 р. Однією з вагомих причин такого стрімкого розвитку зовнішнього шахрайства є те, що зовнішні шахраї мають «імунітет» до внутрішньої політики контролю підприємств, і їм легше її обійти.

У типологізації зовнішнього шахрая (рис. 1) перше місце посідають хакери. Хакерство стрімко розвивається останніми роками та є більш доступним широкому колу громадян, тому й очолює цей список.

По-третє, різноманітні платформи є новою межею для економічного шахрайства. Розвиток соціальних мереж, електронної комерції створює нові можливості для розвитку економічного шахрайства з позиції як працівників компанії, так і її конкурентів. У даному випадку предметом злочинності можуть бути різноманітні бази даних про клієнтів, звіти, мережі постачання та співпраці.

Враховуючи трансформаційні, глобалізаційні та інтеграційні тенденції сучасного світу, успішна протидія «міжнародній злочинності» неможлива без співпраці міжнародних правоохоронних організацій. Вони являють собою створене міжурядовими договорами суверенних держав об'єднання міжурядового характеру, що мають постійні органи, наділені міжнародною правосуб'єктністю і здійснюють діяльність із забезпечення правового захисту особи, суспільства, держав і світового співтовариства (згідно із загальновизнаними принципами та нормами міжнародного права) від міжнародних злочинів, злочинів міжнародного характеру, а також транснаціональних злочинів.

Ключовими міжнародними правоохоронними організаціями у сфері запобігання та протидії транснаціональній злочинності у світі визначено: Інтерпол; Європол; Асеанопол; Афріпол; Америпол; GCCPOL; АІМС. Інтерпол – міжнародна організація, яка займається розшуком конкретного предмета, особи та допомагає поліції в їх розшуку. Європол є агентством Європейського Союзу зі співпраці правоохоронних органів на службі держав – членів ЄС. Асеанопол – об'єднана поліцейська організація Південно-Східної

Рис. 1. Типологізація зовнішнього шахрая

Джерело: побудовано на основі [13].

Азії. Афріпол – це асоціація африканських поліцейських, що складається з 54 осіб. Америпол – поліцейське співтовариство Америки, що складається з 28 поліцейських сил і 19 агенцій спостереження. GCCPOL є правоохоронним підрозділом Генерального секретаріату Ради співробітництва арабських держав Перської затоки. АІМС – рада міністрів внутрішніх справ арабських країн, спрямована на розвиток і зміцнення співпраці та координацію зусиль арабських держав у сфері внутрішньої безпеки та запобігання злочинності [14].

Виходячи з практики надання послуг із розслідування шахрайства, можна зробити висновок, що нормативно-правове регулювання на даному етапі розвитку вітчизняної економіки проводиться відповідно до нормативних актів інших галузей економіки, наприклад:

- ✦ нормативних актів у галузі бухгалтерського обліку та бухгалтерської (фінансової, податкової) звітності;
- ✦ нормативних актів у галузі аудиторської діяльності;
- ✦ нормативних актів у галузі судово-експертної діяльності;
- ✦ інших нормативних актів, що діють на території України (положення та закони в галузі фінансів та банківській сфері).

В Україні відсутнє уніфіковане нормативне регулювання шахрайства, що своєю чергою, зумовлює існування великої кількості суперечностей різних положень різних нормативних актів. Така ситуація створює умови для маніпулювання положеннями нормативних актів та розвитку шахрайства.

Важливо зазначити, що в закордонній практиці існує широкий спектр інструментів управління ризиками, пов'язаними з фінансовим шахрайством. Загалом для виявлення та боротьби з шахрайством використовуються такі інструменти:

- ✦ *комплаєнс* – це набір правових норм, внутрішньої політики та положень компанії, яких повинен дотримуватися кожен працівник. У розвинених країнах Заходу комплаєнс-система компанії контролюється на державному рівні, тому його порушення зазвичай тягне за собою адміністративне або кримінальне покарання. На жаль, в Україні подібної практики немає, вітчизняні організації в основному покладаються лише на внутрішні положення;
- ✦ *аудит фінансової звітності* – процедура, яка дозволяє переконатися в прозорості, достовірності та повноті відображених у бухгалтерському обліку операцій, а також порівняти їх з первинними документами. У багатьох компаніях є програма 1С або SAP тієї чи іншої версії. Основним завданням аудиту фінансової звітності є підвищення довіри до фінансової звітності підприємства;

- ✦ *система оповіщення про порушення* – система зворотного зв'язку, яка дає змогу виявляти шахрайські дії третіх осіб за допомогою людей, які працюють на підприємстві. Система оповіщення про порушення є своєрідним інструментом для реалізації політики нульової терпимості до будь-якого виду шахрайства на підприємстві;
- ✦ *внутрішні інструменти* – компанія має зовнішнього фінансового контролера, безпосередньо підпорядкованого акціонеру або власнику. Така особа максимально не заангажована, а значить, ефективніша за службу корпоративної безпеки, внутрішнього фінансового контролера та внутрішнього аудитора [16].

Проте світовий досвід показує, що методи найкраще працюють, якщо застосовувати їх комплексно та регулярно.

Низький ризик і високі прибутки, пов'язані з економічною злочинністю, роблять її дуже привабливою для організованих злочинних груп. Імовірність того, що шахрайство буде виявлено, а злочинців притягнуто до відповідальності, низька через складність необхідних розслідувань. Особливо це стосується випадків шахрайства, яке можна розкрити лише за допомогою міжнародного співробітництва, а також для правопорушень в Інтернеті, для яких необхідно встановити юрисдикцію.

На сучасному етапі економічного розвитку жертвою шахрайства може стати будь-яка організація, незалежно від виду діяльності та країни, в якій вона перебуває, а також, враховуючи багатоваріантність способів здійснення шахрайської діяльності, вжиття заходів щодо запобігання фінансовим шахрайствам у сучасних умовах має стати одним із наріжних завдань власників будь-якого бізнесу.

Ми вважаємо, що система заходів щодо захисту від можливих помилкових дій повинна здійснюватися в трьох основних напрямках:

- ✦ мінімізація причин фінансового шахрайства («мотивація» в «піраміді фінансового шахрайства»);
- ✦ мінімізація умов для вчинення такого шахрайства («можливість» у «піраміді фінансового шахрайства»);
- ✦ неможливість раціонального обґрунтування шахрайських дій («виправдання» в «піраміді фінансового шахрайства»).

Щодо мінімізації причин корпоративного фінансового шахрайства, зазначимо, що в цьому контексті, перш за все, необхідно:

- ✦ підвищувати фінансову мотивацію працівників та підтримувати належний рівень їх винагороди (однак зауважимо, що, аналізуючи причини, які змушують працівників вчиняти шахрайські дії, не слід переоцінювати суто

фінансові аспекти, оскільки, на нашу думку, страх і почуття сорому за нечесну поведінку в цьому випадку також важливі);

- ✦ формувати вкрай негативне ставлення до неетичної професійної поведінки недобросовісних працівників як потенційного мотиватора шахрайських дій («якщо інші можуть, то чому б і мені не спробувати?»). Так, результати дослідження економічних злочинів та шахрайства свідчать про те, що 17% організацій в Україні потерпають від шахрайства, яке пов'язане саме з неетичною професійною поведінкою;
- ✦ викоринення непрозорих схем обліку та звітності та ймовірних фінансових маніпуляцій в компанії (підписання чистих бланків організації «про всяк випадок» тощо).

Проте ми переконані, що в сучасних умовах, перш за все, слід максимально сконцентрувати зусилля на боротьбі з фінансовим шахрайством, а саме – на усуненні можливості здійснювати неправдиву діяльність.

До сфер шахрайства, які особливо турбують Європол та правоохоронні органи в державах – членах ЄС, належать: інвестиційне шахрайство, шахрайство з масовим маркетингом, шахрайство з платіжними дорученнями, страхове шахрайство, шахрайство з вигодою, шахрайство із субсидіями ЄС, фальсифікація закупівель, шахрайство з кредитами та іпотекою.

Сьогодні зростає усвідомлення того, що певні дії у фінансовому секторі, які колись вважалися просто поганою діловою практикою, насправді могли бути злочинними. Поширені необдумані інвестиції, спотворення фінансових звітів і змова з метою маніпулювання міжбанківськими процентними ставками підпадають під визначення тяжкої та організованої злочинності. Величезні втрати, пов'язані з фінансовим шахрайством високого рівня, підривають системи соціального забезпечення та дестабілізують економічні системи, таким чином чітко вказуючи на провал саморегулювання.

ВИСНОВКИ

Боротьба із економічною злочинністю є особливо актуальною в період кризи та в умовах війни. Глобальний економічний простір та його невпинні виклики регулярно створюють нові можливості для розвитку шахрайства. На жаль, бізнесу потрібно більше часу, щоб адаптуватися до ринкових змін, аніж шахраям, щоб вчасно використати зміни з метою власної наживи. Оскільки середній фінансовий вплив випадків шахрайства зростає в усьому світі, здатність ефективно реагувати на нього стає все більш важливою. Певні дії, за допомогою правильної технології, можуть заповнити прогалини в системі подолання економічного шахрайства.

По-перше, попереднє формування системи управління потенційними ризиками. Даний етап пе-

редбачає ідентифікацію ризиків та їх ранжування за пріоритетністю – необхідно зібрати внутрішню інформацію від усіх зацікавлених сторін організації та регіонів, щоб визначити ризик. Регулярно його переоцінювати під впливом різних факторів.

По-друге, наявність резервної технології з управлінням, знаннями та моніторингом – один технологічний інструмент сам по собі не виявить і не захистить від усіх видів шахрайства. Експертні ресурси, керування даними та їх видимість, надійні засоби контролю та регулярний моніторинг мають створювати резервні копії будь-якої використовуваної технології.

По-третє, наявність оперативної можливості посилювати, сортувати та реагувати на ризики – як тільки виявлено шахрайство, здатність швидко та ефективно реагувати має вирішальне значення та потребує відповідних фахівців, процесів і технологій, щоб обмежити шкоду.

На жаль, навіть ті, хто інвестував у технологію боротьби з шахрайством, висловили побоювання щодо її надшвидкого розгортання. Кожен четвертий респондент назвав витрати найбільшою перешкодою на шляху до впровадження профілактичних технологій. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Скакун Т. О. Економічні злочини: сутнісні ознаки та криміналістичний аналіз їх вчинення. *Ефективна економіка*. 2018. № 3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2018/155.pdf
2. Püräitė A. Economic impact of organised crime to state security. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 149. С. 185–199. DOI: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.149.201728>
3. Ларченко М. О. Соціально-економічні фактори в прогностичній оцінці стану злочинності в Україні. *Форум права*. 2019. Т. 58. № 4. С. 47–58. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3403554>
4. Кізима Т., Хамига Ю. Фінансове шахрайство: теоретична концептуалізація та економічне підґрунтя. *Світ фінансів*. 2019. Вип. 2. С. 109–123.
5. Гончар Л. В., Малахова А. В., Невкипіла О. С. Фінансове шахрайство та безпека. *Інноваційна економіка*. 2021. № 3–4. С. 170–174. DOI: [10.37332/2309-1533.2021.3-4.24](https://doi.org/10.37332/2309-1533.2021.3-4.24).
6. Шульга О. А. Конфіденційність та шахрайство в інтернет-сфері. *Економічний вісник університету*. 2021. Вип. 48. С. 76–91. DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2021-48-76-91>
7. Julian L., Johari R. J., Said J., Wondabio S. L. Fraud risk judgment measurement scale development. *Journal of Governance & Regulation*. 2022. Vol. 11. Iss. 1 (Sp. Iss.). P. 303–311. DOI: <https://doi.org/10.22495/jgrv11i1siart10>
8. Nezhyya M., Mysiuk V. ASP Structure: Prevention of Economic Fraud. *Вісник КНТЕУ*. 2021. № 1. С. 41–52. DOI: [https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2021\(135\)03](https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2021(135)03)
9. Nazarova K. et al. Forensic-Audit as an Imperative of Economic Security and Development of the Company in the Conditions of Global Transformations /

- K. Nazarova, M. Nezhyva, T. Lositska, V. Miniailo, N. Novikova. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2020. № 4. С. 99–106. DOI: 10.18371/fcaptp.v4i35.221808.
10. Liodorova J., Voronova I., Shneider R. Advanced Forensic Methods to Detect Fraud. *Криміналістика і судова експертиза*. 2021. Вип. 66. С. 48–59. DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2021.66.06>
  11. Hovorova K. I. Place of forensic economic examination in combating fraud on the provision of services in banking via the internet. *Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*. 2020. Iss. 22. P. 461–472. DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.2.2020.37>
  12. Тарасовський Ю. Як український бізнес працює під час війни. Головні факти з дослідження Gradus Research // Forbes. 23.03.2022. URL: <https://forbes.ua/news/v-ukraini-35-biznesu-prizupinili-diyalnist-cherез-viynu-1-ne-planuyut-vidnovlennya-opituvannya-gradus-23032022-4950>
  13. PwC's Global Economic Crime and Fraud Survey 2022. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/services/forensics/economic-crime-survey.html>
  14. Леган І., Тичина В. Міжнародні правоохоронні організації: правовий статус та особливості їх функціонування щодо запобігання транснаціональній злочинності і протидії їй. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 6. С. 216–220. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.6.35>
  15. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
  16. Міністерство економіки України. URL: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>
- REFERENCES**
- Honchar, L. V., Malakhova, A. V., and Nevkypila, O. S. "Finsanove shakhraistvo ta bezpeka" [Financial Fraud and Security]. *Innovatsiina ekonomika*, no. 3-4 (2021): 170-174. DOI: [10.37332/2309-1533.2021.3-4.24](https://doi.org/10.37332/2309-1533.2021.3-4.24)
- Hovorova, K. I. "Place of forensic economic examination in combating fraud on the provision of services in banking via the internet". *Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*, no. 22 (2020): 461-472. DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.2.2020.37>
- Julian, L. et al. "Fraud risk judgment measurement scale development". *Journal of Governance & Regulation*, vol. 11, no. 1 (Sp. Iss.) (2022): 303-311. DOI: <https://doi.org/10.22495/jgrv11i1siart10>
- Kizyma, T., and Khamyha, Yu. "Finsanove shakhraistvo: teoretichna kontseptualizatsiia ta ekonomichne pidhruntia" [Financial Fraud: Theoretical Conceptualization and Economic Background]. *Svit finansiv*, no. 2 (2019): 109-123.
- [Legal Act of Ukraine] (2001). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
- Larchenko, M. O. "Sotsialno-ekonomichni faktory v prohnoznii otsintsi stanu zlochynnosti v Ukraini" [Social-Economic Factors in the Predictive Estimation of Crimes in Ukraine]. *Forum prava*, vol. 58, no. 4 (2019): 47-58. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3403554>
- Lehan, I., and Tychyna, V. "Mizhnarodni pravookhoronni orhanizatsii: pravovyi status ta osoblyvosti yikh funktsionuvannya shchodo zapobihannya transnatsionalnii zlochynnosti i protydii ii" [International Law Enforcement Organizations: Legal Status and Features of Their Functioning for Preventing and Countering Transnational Crime]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, no. 6 (2021): 216-220. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.6.35>
- Liodorova, J., Voronova, I., and Shneider, R. "Advanced Forensic Methods to Detect Fraud". *Kryminalistyka i sudova ekspertyza*, no. 66 (2021): 48-59. DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2021.66.06>
- Ministerstvo ekonomiky Ukrainy. <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>
- Nazarova, K. et al. "Forensic-Audit as an Imperative of Economic Security and Development of the Company in the Conditions of Global Transformations". *Finsanovo-kredytna diialnist: problemy teorii i praktyky*, no. 4 (2020): 99-106. DOI: [10.18371/fcaptp.v4i35.221808](https://doi.org/10.18371/fcaptp.v4i35.221808)
- Nezhyva, M., and Mysiuk, V. "ASP Structure: Prevention of Economic Fraud". *Visnyk KNTEU*, no. 1 (2021): 41-52. DOI: [https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2021\(135\)03](https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2021(135)03)
- "PwC's Global Economic Crime and Fraud Survey 2022". <https://www.pwc.com/gx/en/services/forensics/economic-crime-survey.html>
- Puraite, A. "Economic impact of organised crime to state security". *Problemy zakonnosti*, no. 149 (2020): 185-199. DOI: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.149.201728>
- Shulha, O. A. "Konfidentsiinst ta shakhraistvo v internet-sferi" [Confidentiality and Scam in the Internet]. *Ekonomichnyi visnyk universytetu*, no. 48 (2021): 76-91. DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2021-48-76-91>
- Skakun, T. O. "Ekonomichni zlochyny: sutnisni oznaky ta kryminalistychnyi analiz yikh vchynennia" [Economic Crimes: Intrinsic Features and Forensic Analysis of Their Commission]. *Efektivna ekonomika*, no. 3 (2018). http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2018/155.pdf
- Tarasovskiy, Yu. "Yak ukrainskyi biznes pratsiue pid chas viiny. Holovni fakty z doslidzhennia Gradus Research" [How Ukrainian Business Works during the War. Key Facts from Gradus Research]. *Forbes*. March 23, 2022. <https://forbes.ua/news/v-ukraini-35-biznesu-prizupinili-diyalnist-cherез-viynu-1-ne-planuyut-vidnovlennya-opituvannya-gradus-23032022-4950>